

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Г. О. ГОРБАНЬ
ПСИХОЛОГІЯ ВПЛИВУ: ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ПСИХОЛОГІЯ»
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
2024

ПІДГОТОВКА ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Процес навчання у вищій школі передбачає проведення аудиторних занять (практичних, семінарських, практикумів, лабораторних), які призначені для поглиблення знань, набуття умінь їх застосовувати, вирішення проблем, що виникають під час опанування змісту дисципліни. Всі ці заняття відіграють провідну роль у формуванні певних компетентностей та досягнення визначених результатів навчання, застосуванні набутих знань та логічно продовжують роботу, розпочату на лекціях. Якщо на лекціях закладають основи теоретичних знань в узагальненій формі, то практичні (семінарські та інші) заняття мають на меті розширити, уточнити ці знання, виробити навички, необхідні в майбутній професійній діяльності, детально дослідити певні проблеми з теми заняття. Саме такі заняття є важливим засобом достатньо оперативного зворотного зв'язку між викладачем та студентом стосовно змісту дисципліни.

Практичне (семінарське та ін.) заняття є тим елементом навчального процесу, який поєднує теоретичне освоєння навчальної дисципліни і застосування її положень на практиці. Тут здобувачі опановують набуті знання шляхом перенесення їх у нові реальні або змодельовані ситуації. Особливе значення таких занять виявляється в тому, що саме в цьому форматі організації навчального процесу поєднується самостійна навчальна діяльність здобувача та його діяльність під керівництвом викладача. Це дає змогу здобувачу набувати досвіду й свідомо керувати самоосвітою, самоорганізацією власної навчальної діяльності. Ефективність практичних (семінарських та ін.) занять ґрунтується на ретельній самопідготовці здобувача освіти та якісному опануванні теоретичним матеріалом відповідно до запропонованої викладачем теми заняття.

Саме під час практичного (семінарського, лабораторного та ін.) заняття за результатами попередньої роботи над програмним матеріалом, в обстановці безпосереднього й активного спілкування викладача і студентів, у процесі коротких виступів і повідомлень з питань теми виникає навчальна дискусія, активізується пізнавально-запитувальна активність, робляться узагальнення, вирішуються завдання пізнавального характеру, формується світогляд, методологічні й практичні навички, які є необхідними для становлення кваліфікованих фахівців.

Отже, система практичних (семінарських та ін.) занять з дисципліни спрямована на:

- стимулювання систематичного вивчення навчальної та наукової літератури, першоджерел та інших інформаційних форматів, а також уважне ставлення до лекційного курсу;

- закріплення знань та ефективна орієнтація в певній темі, розв'язання проблемних запитань, що виникають у здобувачів під час прослуховування лекцій і самостійної роботи над літературою;

- розширення та поглиблення знань завдяки виступам інших студентів, формулюванню уточнювальних запитань та коментарям викладача на занятті;

- надання змоги здобувачу перевірити якість раніше отриманих знань, визначити в них найбільш важливе;

- використання отриманих знань для вирішення практичних завдань щодо їх поглиблення та деталізації;

- сприяння перетворенню знань на тверді особисті переконання, побудові власної системи знань, що особливо добре досягається в результаті зіткнення думок під час дискусії;

- опанування здатності вільно оперувати термінологією, поняттями і категоріями психології;

- освоєння умінь вирішувати інтелектуальні проблеми і завдання, відстоювати власну точку зору, а також активно формувати навички професійного мислення;

- забезпечення можливості систематично контролювати рівень опанування базовим змістом дисципліни, ефективності самостійної роботи студентів з навчальним матеріалом, першоджерелами тощо, а також міру їх уважності на лекціях задля корегування навчального процесу.

Під час організації практичних (семінарських та ін.) занять реалізується принцип спільної діяльності, співтворчості. Заняття є ефективним лише тоді, коли проводиться як заздалегідь

підготовлене спільне обговорення певних питань. Тут роль кожного учасника має забезпечувати реалізацію загального пошуку відповідей всією навчальною групою, можливість розкриття й обґрунтування різних точок зору студентів. Обов'язковими атрибутами тут є співпраця і взаємодопомога, інтелектуальна активність, зацікавленість кожного в досягненні загальної мети навчання, колективне прийняття висновків і рішень.

Основною формою підготовки до практичних (семінарських та ін.) занять є самостійна робота здобувача освіти, яку можна подати як певний алгоритм дій:

1. Уважно ознайомитися з планом заняття: з питаннями для обговорення, змістом завдань для самостійної роботи, запланованим форматом заняття, визначитися з основними поняттями теми. Це дає можливість оцінити для себе обсяг майбутньої роботи.

2. Прочитати конспект лекцій з теми заняття, відзначити матеріал, необхідний для вивчення поставлених питань.

3. Ознайомитися з рекомендованою навчальною літературою, насамперед з основною (підручники), за необхідності поглибленого вивчення – з додатковими інформаційними джерелами.

4. Приділити особливу увагу основним поняттям теми, що вивчається, володіння якими сприяє ефективному засвоєнню дисципліни. Бажано виписати у словник найбільш важливі поняття та категорії.

5. Підготувати тези, міні-конспект або будь-який формат візуалізації змісту з запитань, що призначені для самостійного вивчення. Ці записи можуть бути використані на занятті як підказка під час роботи на занятті, а також для підготовки до екзамену.

6. Виконати основні та/або додаткові завдання для самостійної роботи, сформулювати власне бачення стосовно результатів його виконання.

7. Виконати тестові завдання (навчальні тести).

8. Визначити основні проблеми (організаційні та змістові), які виникли під час підготовки до заняття. Це дасть змогу активно включатися в роботу в аудиторії та свідомо вирішувати їх, формувати глибоке розуміння предметного змісту дисципліни.

Слід зазначити, що готуватися до практичного (семінарського та ін.) заняття необхідно не безпосередньо перед його проведенням, а за декілька днів (краще після лекційного заняття), оскільки робота

з літературою займає певну кількість часу. Крім того, останній день може мати різні несподіванки і підготовка буде неповною і неякісною. Під час підготовки слід враховувати певні особливості окремих видів роботи.

Зазвичай структура заняття складається з таких блоків:

– *теоретична підготовка*: за цими питаннями необхідно опрацювати навчальну літературу і лекційний матеріал, щоб вільно висловлювати власні думки стосовно них, визначити проблемні зони та запитання, які можна запропонувати для обговорення;

– *тематичне обговорення за запитом здобувача освіти*: підготувати проблемні запитання або питань, що викликали труднощі та/або певний інтерес під час підготовки до заняття;

– *завдання для самостійної роботи (обов'язкові)*: передбачають творче й поглиблене вивчення окремих питань задля виконання завдання; виконані завдання завантажують у Систему електронного забезпечення навчання ЗНУ на платформі Moodle;

– *додаткові завдання для самостійної роботи*: передбачають ознайомлення з змістом завдання, орієнтація в змістовому контексті завдання, формулювання власного бачення; **за бажанням** якісне його виконання, оформлення та завантаження для оцінювання в Систему електронного забезпечення навчання ЗНУ на платформі Moodle;

– *підготовка термінологічного словника з теми*: забезпечує опанування понятійним апаратом, формування професійної лексики та складання бази підготовки до підсумкового контролю.

Робота в межах дисципліни, знання й уміння, набуті здобувачем, мають стати предметом його самоорганізації. Здобувач стає суб'єктом освіти завдяки включенню до спільної з викладачем роботи відповідно до змісту матеріалу, який вивчається і який наявний у фактах, предметах, явищах, символах, моделях, наукових колізіях – у всьому, що опановують не лише для кількісного накопичення знань, але й для надання їм якісних, тобто особистісних смислів. Саме тому частину завдань рекомендовано виконувати письмово. Для більшості завдань існують певні вимоги як до змісту, так і до форми. Їх зміст має бути побудований логічно, аргументовано, систематизовано, творчо, містити самостійно сформульовані думки, міркування, висновки, які, на думку здобувача освіти, розкривають зміст завдання. Підсумки і результати виконаного завдання подають у вигляді особистої рефлексії відносно виконаної роботи. Обсяг письмової роботи

студент визначає сам, але він залежить від поставленого завдання й чіткості його виконання.

Критерієм для оцінювання письмових завдань є: знання предмета, систематичність викладу, самостійність, творчий характер, аргументованість позицій, відкритість, критичність, доповнення власними міркуваннями, висловлювання особистісної позиції, дотримання вимог академічної доброчесності. Текст виконаного завдання має бути уважно вчитаним і відредагованим.

Виконання завдань передбачає дотримання загальних вимог до його оформлення. Можна виокремити основні та додаткові елементи оформлення виконаного завдання.

Основні елементи:

1. Прізвище та ініціали здобувача освіти, шифр академічної групи, дата виконання завдання.

2. Повний зміст завдання, яке виконується.

3. Виконане завдання у відповідному форматі: текст, таблиця, схема тощо.

4. Формулювання висновків за результатами виконання завдання.

5. Список використаних навчальних і наукових джерел, оформлених відповідно до чинних стандартів бібліографічного опису.

Додаткові елементи:

1. Перелік основних питань за темою завдання, які є найбільш цікавими для здобувача як майбутнього фахівця.

2. Визначення власного рівня оволодіння опрацьованим матеріалом за 10-бальною шкалою та фіксування якісних оцінок власної роботи (фіксація успіхів).

3. Формулювання проблемних запитань і труднощів, що виникли під час виконання завдання, як перспектива для подальшої роботи.

Зауважимо, що додаткові елементи виконання завдань забезпечують ефективність реалізації пізнавальної ситуації, набуття навичок рефлексування стосовно власної діяльності.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання участі у практичних заняттях

Критерії та коефіцієнт	Вищий рівень	Прийнятний рівень	Пороговий рівень	Недостатній рівень
Коефіцієнт	1	0,75	0,5	0
<i>Активність на занятті</i> 0,15	Активна участь в дискусіях, обговореннях, виконанні швидких письмових завдань	Вибіркова участь в дискусіях, обговореннях, виконанні швидких письмових завдань	Участь під час дискусій, обговорень, виконання завдань лише за запитом викладача	Пасивна участь спостерігача за діями інших
<i>Володіння матеріалом з теми обговорення</i> 0,25	Вільно орієнтується в проблемі, що обговорюється, наводить приклади з теми, демонструє розуміння, посилається на додаткові джерела	Орієнтується в проблемі, що обговорюється, наводить приклади з теми, демонструє певне розуміння,	Обмежено орієнтується в проблемі, що обговорюється, потребує додаткового часу для формулювання думок, виявляє труднощі розуміння	Не достатній рівень володіння матеріалом, постійно звертається до пошуку відповідей до інформаційних джерел
<i>Аргументованість відповідей</i> 0,2	Аргументує власні думки, подає їх у логічному порядку, чітко структурує аргументи. Формулювання змістовне та цілісне	Аргументи будує досить логічно, думки формулює конкретно, без узагальнень	Окремі аргументи подає не структуровано, окремі думки висловлює без логічного завершення	Більшість аргументів має побутовий характер, думки дискретні, висловлювання обривчасті
<i>Фахова термінологія</i> 0,2	Повною мірою використовує правильну термінологію та розуміє зміст використаних понять.	Зазвичай використовує відповідну термінологію, подекуди губиться у розумінні їх трактування	Поряд з науковою термінологією часто використовує її побутову інтерпретацію	Обмежено та недоречно використовує термінологію, має складності щодо її розуміння
<i>Запитальна активність</i> 0,2	Активно продукує пізнавальні та проблемні запитання. Чітко формулює запити для обговорення	Активно продукує пізнавальні запитання.	Активно пропонує репродуктивні. Очікує звернення від викладача	Не має запитань

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Психологія впливу: загальна характеристика

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1.

Психологія впливу: загальна характеристика

Теоретична підготовка:

Категорія «вплив» у психологічній науці.

Основні механізми впливу.

Види психологічного впливу: підходи до класифікації.

Основні стратегії психологічного впливу.

Зміст та критерії маніпуляції.

Прийоми та види маніпулятивного впливу.

Тематичні обговорення за запитом здобувачів освіти.

Конференція: «Категорія впливу в психологічній науці»

Загальні поради до вивчення теми: під час опрацювання цієї теми здобувачам освіти необхідно:

- 1) з'ясувати загальні підходи щодо вивчення психологічного впливу як наукової проблеми, зрозуміти зміст та ознаки цього процесу. Доцільно виокремити специфіку саме психологічних досліджень процесів впливу на особистість;
- 2) визначити різноманіття класифікацій видів психологічного впливу, з'ясувати відмінності між соціальним і психологічним впливами. Доцільно детально дослідити конструктивні види впливу й виокремити їх специфіку;
- 3) визначити специфічний зміст маніпулятивних впливів, з'ясувати різноманіття класифікацій видів маніпуляції. Доцільно детально дослідити маніпулятивні впливи у контексті професійної діяльності психолога.

Самостійна робота:

Обов'язкова:

1. Скласти перелік основних понять до змістового модуля 1.
2. Виконати завдання для самостійної роботи № 1 та завантажити у заданий термін в СЕЗН ЗНУ на платформі Moodle (ПЗ-1).
3. Виконати завдання для самостійної роботи № 2 та завантажити у заданий термін в СЕЗН ЗНУ на платформі Moodle (ПЗ-2).

Рекомендовано (за бажанням):

1. Скласти словник основних понять до змістового модуля 1.
2. Виконати відповідно усіх вимог додаткове завдання для самостійної роботи № 1 й завантажити у заданий термін в СЕЗН ЗНУ на платформі Moodle (завдання ДЗ-1).
3. Виконати відповідно усіх вимог додаткове завдання для самостійної роботи № 2 й завантажити у заданий термін в СЕЗН ЗНУ на платформі Moodle (завдання ДЗ-2).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Практики роботи з психологічними впливами

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2.

Методи цивілізованого протистояння впливам

Теоретична підготовка:

Універсальний алгоритм захисту.

Методи захисту від маніпулятивних впливів.

Інформаційно-психологічна безпека особистості.

Особливості формування культури сприйняття впливів.

Критичність мислення як основа протидії негативним інформаційним впливам.

Тематичні обговорення за запитом здобувачів освіти.

Дискусія: «Універсальний алгоритм захисту: можливості та обмеження».

Загальні поради до вивчення теми: під час опрацювання цієї теми здобувачам освіти необхідно

- 1) визначити загальну необхідність протистояти психологічним впливам, виокремити дієві методи такого протистояння, з'ясувати їх специфіку. Доцільним є детальний аналіз активного і пасивного захисту від впливів у контексті професійної діяльності психолога;
- 2) визначити зв'язок інформаційно-психологічної безпеки з різноманітним соціальним і психологічним впливом, виокремити дієві методи протистояння негативним інформаційним впливам, з'ясувати специфіку диференціації інформації. Доцільним є детальний аналіз ролі розгорнутого процесу мислення під час сприйняття інформації.

Самостійна робота:

Обов'язкова:

1. Скласти перелік основних понять до змістового модуля 2.
2. Виконати завдання для самостійної роботи № 3 та завантажити у заданий термін в СЕЗН ЗНУ на платформі Moodle (ПЗ-3).

Рекомендовано (за бажанням):

1. Скласти словник основних понять до змістового модуля 2.
2. Виконати відповідно усіх вимог додаткове завдання для самостійної роботи № 3 й завантажити у заданий термін в СЕЗН ЗНУ на платформі Moodle (завдання ДЗ-3).

РЕГУЛЯЦІЇ ТА ПОЛІТИКИ КУРСУ

Відповідальність здобувача освіти: Ознайомитися з сторінкою дисципліни на платформі СЕЗН ЗНУ, а саме з: загальними розділами сторінки, термінами виконання завдань, тестів, формами контролю. Підтвердити вивчення рекомендацій «Загальні поради здобувачу освіти» (обов'язково). Гарантувати якість й самостійне виконання навчальних завдань. Присутність та активність на лекціях й практичних заняттях.

Виконання навчального плану дисципліни передбачає системну присутність здобувачів освіти на лекційних і практичних заняттях, своєчасне проходження передбачених форм контролю та виконання завдань для самостійної роботи. Відвідування практичних занять є обов'язковим. Здобувачі, що навчаються за індивідуальним графіком виконують завдання відповідно термінів подання завдань, що розміщені на платформі СЕЗН ЗНУ у модулі: «Для здобувачів освіти, які навчаються за індивідуальним графіком».

Політика академічної доброчесності: Студенти і викладачі Запорізького національного університету несуть персональну відповідальність за дотримання принципів академічної доброчесності, затверджених Кодексом академічної доброчесності ЗНУ: <https://tinyurl.com/yaбук4ad>. Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти (додається в обов'язковому порядку до письмових кваліфікаційних робіт, виконаних здобувачем, та засвідчується особистим підписом): <https://tinyurl.com/ybwzzlu3>. Письмові роботи, що виконуються

здобувачами освіти можуть бути перевірені на наявність плагіату за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення. Усі запозичення та цитування обов'язково мають бути оформлені за допомогою посилань на використані джерела з наведенням наприкінці роботи списку джерел, на які подано посилання. Список оформлюється відповідно вимог Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015. Приклади оформлення: <http://library.znu.edu.ua//2018/priklady-26-11-18-converted.pdf>.

Письмові роботи. Здобувачам освіти пропонується виконання завдань для самостійної роботи. Під час оформлення робіт необхідно обов'язково вказувати прізвище та ініціали, шифр академічної групи, назву дисципліни та завдання, що виконується. Пріоритетним під час виконання завдань є самостійність мислення, формулювання власних думок і висновків, неупереджений і відповідальний аналіз чужих думок і текстів, максимальне дотримання норм Кодексу академічної доброчесності Запорізького національного університету.

Формати комунікації між викладачем і здобувачами вищої освіти: в аудиторії під час лекційних, за допомогою повідомлень у СЕЗН ЗНУ на платформі Moodle, на запланованих консультаціях з дисципліни. Відповіді на запити здобувачів освіти через повідомлення в СЕЗН ЗНУ надаються викладачем впродовж трьох робочих днів, якщо вказано: прізвище та ініціали, шифр академічної групи, дисципліна та форма навчання.

Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять має бути обґрунтовано освітньою діяльністю здобувача освіти. Обов'язковим є застосування режиму «БЕЗ ЗВУКУ» протягом всього аудиторного заняття.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 448 с.
2. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу : монографія. Київ : Міленіум, 2008. 216 с.
3. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / за заг. ред. Є.Д.Скулиша. Київ : ВІПОЛ, 2010. 248 с.
4. Чалдіні Г. Психологія впливу. Харків : КСД, 2017. 352 с.
5. Бойко О.Д. Політичне маніпулювання. Київ, 2010. 432 с.

6. Бойко О.Д. Анатомія політичного маніпулювання. Ніжин, 2007. 223 с.
7. Васютинський В. Інтеракційна психологія влади : монографія. Київ : КСУ, 2005. 492 с.
8. Волченко Л. П. Соціально-психологічні впливи та процес соціалізації особистості. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2018. № 2. С. 67-77. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tippp_2018_2_10.
9. Завацький В.Ю. Вплив стратегій соціальної поведінки особистості на її здатність до антиципації. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 4, т. 1. С. 143–147.
10. Гуменюк О. Концепції психологічного впливу в сучасній психології. Психологія і суспільство. 2003. № 1 (11). С. 34–90.
11. Гуменюк О.Є. Психологія впливу : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2003. 304 с.
12. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підруч. / за заг. ред. Є.Д.Скулиша. Київ : КНТ, 2010. 776 с.
13. Купцов А. Маніпулятивна складова соціальної взаємодії в контексті політичного маркетингу. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2004. № 2. С. 91-105.
14. Пелехатий О. Соціально-психологічні особливості маніпулятивної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу. Соціальна психологія. 2005. № 6. С. 133-143.
15. Побокін М. Маніпулятивний вплив в системі політичних технологій. Людина і політика. 2004. № 3. С. 63-73.
16. Татенко В. Психологія впливу в контексті внутрішнього і зовнішнього. Психологічні перспективи. 2003. Вип. 3. С. 57–66.
17. Татенко В. О. Психологія впливу: суб'єктна парадигма. Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2000. Вип. 3 (6). С. 3–18.
18. Татенко В. О. Соціально-психологічні механізми впливу: від аналізу до синтезу. Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні / за ред. Максименка С. Д., Циби В. Т., Шайгородського Ю. Ж. та ін. Київ : Український центр політичного менеджменту, 2003. С. 52–60
19. Фурман О. Є. Взаємоспричинення парадигм, стратегій, класів і методів соціально-психологічного впливу. Психологія і суспільство. 2019. № 2. С. 44-65.

20. Фурман О.Є., Фурман А.В. Маніпуляція як феномен соціально-психологічного тиску // Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль, 21-22 квітня 2017р. Тернопіль: Економічна думка, 2017. С. 220–223.
21. Фурман О.Є., Шандрюк С. К. Маніпуляція як психологічний захист. Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. Тернопіль, 21-22 квітня 2017р. Тернопіль: Економічна думка, 2017. С. 223–226.
22. Хаметова Л.М. Маніпуляція та мотивація: соціально-психологічний аспект. Молодий вчений. 2017. № 9 (1). С. 174 – 178 с.
23. Чанс З. Психологія впливу та переконання. Як отримати все, що забажаєш. Харків : КДС, 2022. 288 с.
24. Шиян А. Методологія комплексного захисту людини та соціальних груп від негативного інформаційно-психологічного впливу. Безпека інформації. 2016. Т. 22, № 1. С. 94–98.
25. Joop van der Pligt, Michael Vliek. The Psychology of Influence: Theory, research and practice. 2016. 268 p. URL : <https://www.perlego.com/book/1571124/the-psychology-of-influence-theory-research-and-practice-pdf>
26. Joseph P. Forgas, Kipling D. Williams. Social Influence: Direct and Indirect Processes. Psychology Press. 2016. 389 p. URL : https://books.google.es/books?id=RfG117y_yCUC&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

БАЗОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Наукова бібліотека ЗНУ каталог: <http://ebooks.znu.edu.ua/ufd/index.php>
2. Бібліотека українських підручників : <https://pidruchniki.com/psihologiya/>
3. Електронна бібліотека НАПН України : <http://lib.iitta.gov.ua/>
4. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України «Актуальні проблеми психології» : <http://www.appsychology.org.ua/index.php/ua/>
5. Науковий журнал «Психологічний часопис» Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України : <http://www.apsijournal.com/index.php/psyjournal/about>

6. Наукові видання Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, підготовлені за результатами фундаментальних досліджень (доступні для завантаження в форматі PDF) : <http://inpsy.naps.gov.ua/info/273/>
7. Наукометричні фахові видання з психології : <http://inpsy.naps.gov.ua/info/272/>
8. Сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України : <http://ispp.org.ua>
9. Національна бібліотека України. імені В. І. Вернадського : <http://www.nbuv.gov.ua/>
10. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О. Сухомлинського : <http://dnrb.gov.ua/ua/>